

**Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1894
: L 40:90 A /**

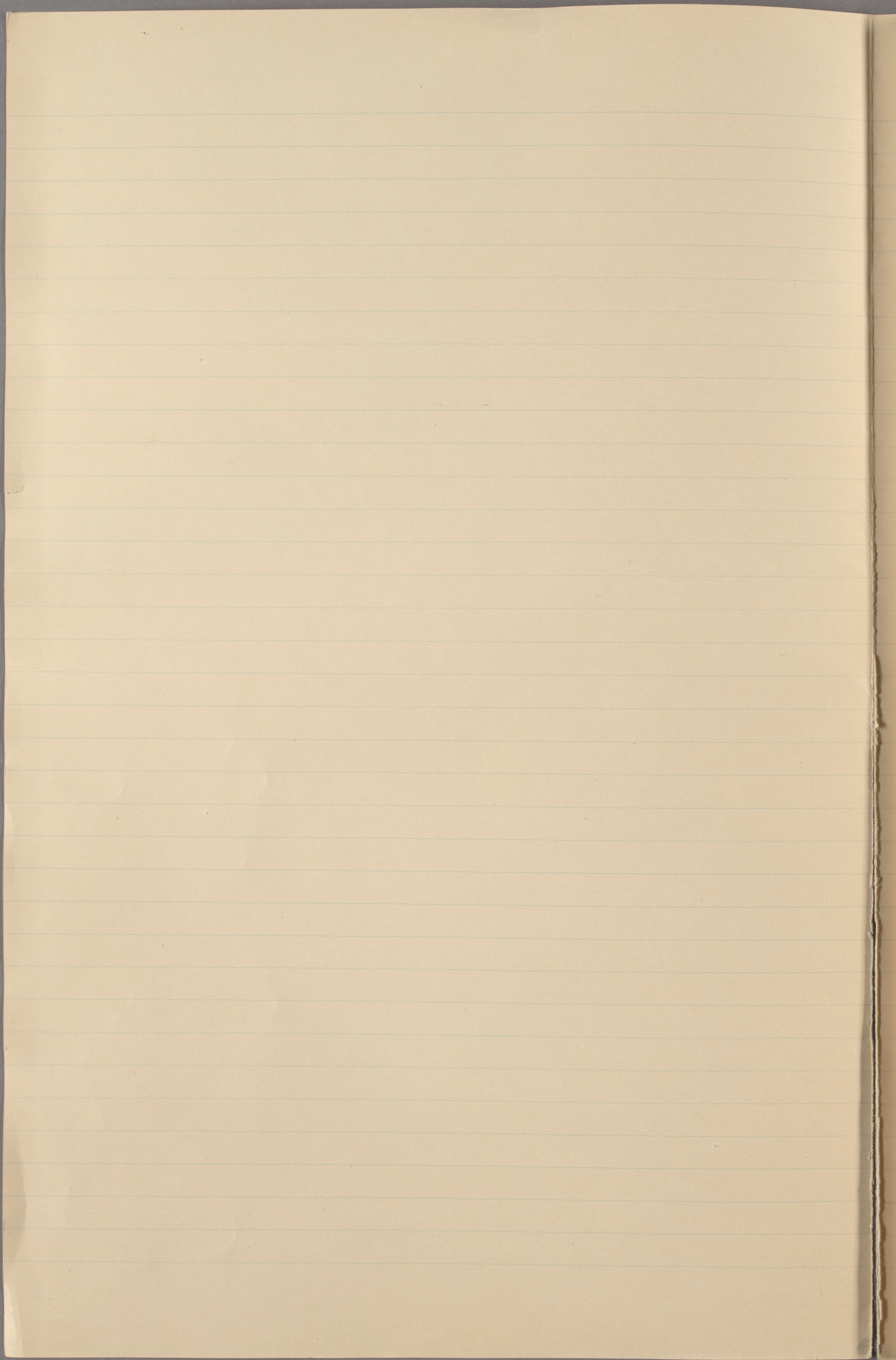
Rydberg, Viktor,

HS L 40:90 A

National Library
of Sweden

i fredags besökte jag en Fontainebleaukoloni, målarekoloni i Barbizon och skildrade dess tre förnämste män, Cam. Corot, Theod. Rousseau & Jean, Francois Millet.

Till samma koloni hörde två andra framstående målare: Narcisse Diaz ^{de la Peña} och Jules Dupré, om hvil. jag nu vill nämnas några ord. Diaz, som afled 1876 ^{vid} 69 års ^{alder} gammal, var född i Bordeaux af spanska föräldrar, som nödgade fly från sitt fädernesland, emedan de ^{blef} invecklade i en politisk sammansvärjning. Fadern dog, när gossen var helt spädd, modern flyttade till Paris och underhöll sig och sitt barn med lektioner i spanska och italienska. Vid 10 års ålder var gossen afven moderlös och stod utan huld i skolan. En protestantisk prest i församlen Belleville, var den ende, som ^{något} ~~mycket~~ vårdade sig om hm. Gossen, som var hemmesittare i det närstående på egen hand, tillbragte sina dagar med att göra skrifttag i skogarne och på slätterna kring Fleury, Meudon, Sevres och St Cloud. Han var en liten vagabond, som föga brydde sig om att ha rent och stekt outt, när han ^{not} fick vandra omkring och betrakta naturen, för hvars skönheter han hade ^{bländ} ögon som sig själv ännu omedvetne konstnärens öga. Men så inträffade något, som gjorde slut på hs vandrardis. Han hade en dag tagt sig i gräset och somnat. Han väcktes af en smärtsam känsla i foten. En kuggorm eller något annat giftigt ^{det anses vara} djur, hade bitit hm. I det illa skötta väret inställde sig kallbrand, och benet måste amputeras.

Någon, som märkt, att den unge Diaz hade ^{lark för att teckna om mila,} konstnärliga anlag, skaffade honom en plats vid porcelänsfabriken i Sevres. Han var då 15 år gammal. Men anställningen i Sevres räckte icke länge. Det föll gossen in att dekorera en vas efter sin egen smak. Detta djärva tilltag bestraffades med afked från platsen. Nu svärfade han utan en slant i fickan på gatorna i Paris, och kungen frång hm att tigga. När kvällen kommit och märket höjde bulevarderna, öppnade han dörrarne till vagnar, som stannat, och räckte fram handen. Om dagarne tillbragte han i målningssallerierna eller utaför konsthandlarers fönster. Ordentlig skolgång hade han ^{och fick han aldrig} aldrig haft; undervisning i te ^{i att ritna om måla} ritning och måla hade han aldrig fått; men att han skulle vara en framstående konstnär, därmed var han icke den mindre övertygad, och det höll hans själfaktning, hans mod och glada lynne uppe. Han förstod godt att skilja mellan de olika ritningarna i konstens och ^{var i sin} ~~han omfattade med entusiasm~~ ^{var entusiastisk} för romantikerna, för Brud'ken, för Eugène Delacroix. och ^{han hade också} ~~blev de goda~~ valt sig en af gud bland

6/2.94.

de gamle mästarna, nämligen Correggio. Och bland poeterna värnade han för Victor Hugo, vars roman "Notre Dame de Paris" uppfyllde honom fantasi.

En illa klädd ung man, som ^{kunde rick på} gick på ett träben, ^{best} en dag en Konsthandlare, att få utskilla i hans ^{butik} fuster en målning. Den förtäckte ett zigenereband, män, kvinnor i barn, s. njungande, skriande i skrikande tågade ned för en skogstyg för att hemsöka en by, s. ^{man har} spiter på ^{om att tända i fästningen. Den unge mannen} afstrid. Det var Diaz, Konsthandlaren tillät det, ^{och} att Diaz hoppades att få den såld för Kaurky 100 francs. Någon dag därefter var taflan såld för 1500 francs. Den lycklige Diaz ^{nu} annög sin framtid ^{betryggad}, o' där var det. Han fattade det kloka beslutet att ^{flytta} begi~~pa~~ ut till Fontainebleau skogen. Så vandt han medlem af målarekolonien i Barbizon, ~~och~~ fick till Kaurater de ädla Konstnärer, de förträffliga människor, s. samlat där och hade ~~stax~~ ^{i sin närhet} utaf sin dörr skogsdjuren, i hvilka han som gosse svämat och drömt.

Diaz' taflor väckte snart upprende i Paris, för mycket upprende till och med, så att Konsthandlaren stormade in på honom med beställningar. Detta ~~har~~ sina pekuniära fördelar och sina Konstnärliga förr. Hans ~~årsinkomster~~ beräknades till 50,000 francs om året; men han var på väg att tappa bort sig själv och bli en modermålare, s. mer pågående efter hvad s. lätt kunde säljas, än efter hvad hans genius, hans Konstnärsvärdete befallde honom. Han blef figurmålare och tillverkade Dianor, amoriner och badande nympfer, svagt teknade och med drag, s. läsnat på Brudkon i andan, men med en reut af bedårande färgsprakt. och med en genialitet i tekniken, som påminner på en gång om spanjoren Fortuny i venetian, Zorn. Lyckligtvis glömdes Diaz dock under detta figurmåleri sin kärlek, från gossotiden för till skog och fält. Landskapet ^{har} ~~inte~~ fick en betydande plats i hans taflor på detta skede. Och lyckligtvis fick landskapet en allt högre betydelse, så att figurena slutligen mjötko ned till ett blott staffage. Därmed hade Diaz återfunnit sig själv: de verk af honom s. ^{de} ~~betryggat~~ ^{de} varaktighet åt hans namn, än ~~hans~~ ^{de} landskapsmålingar. N: 447. five o' efter den tid, då han var modermålare åt bankörer och galanta damer.

N: 447. Här ett af Diaz' landskaper. Att himmeln synes Diaz i sina flerta taflor ett ringa plastrymne; stundom ser man ingen himmel alls. Detta i motsats till sin vän Th. Rousseau, ^{hos} ~~hans~~ ^{höljen}

6/2. 94.

himmelen inträder ^{hvar} af ^{hvar} deken och mer. ^{Sättes ut är} ~~Vidare~~ ^{vidare} ~~igotika~~ och uti hos Diaz
 femma träd, på hvilka man ser ^{den öfriga delen af kronan} topparne. Dessa kallade han sina ~~träd~~
 för sina "Stammar." Orsaken är lätt begriplig. Diaz' längtan drog honom djupt
 in i skogen. Han ville se trädens grenar sammansluta sig ^{hvar} öfver ^{hvar} hvar
 vud. Det är skogens samhetens myrtik han skildrar, men myrtiken är
 hos honom icke dyster, icke erifrad af djupa skuggor. Viso han oss villan
 himmelen, så låter han oss så mycket starkare ana den - låter oss ana
 en ~~stämning~~ ^{en vissan öfver} sommarhimmel och en ~~varmt~~ ^{en vissan öfver} ~~stämning~~ ^{hvars}
 värmenkedom gör valkan inne i skogsdjupet så nyväkommen och uppförande.
 Och genom trädens bladverk duggar ut regn af solstrålar utefter
 trädstammarna, och på markens örtar och på stenarnas sammetsliffande,
 mossor. Det är, s. närvidt, sommaren inne i skogen han skildrar, då han,
 icke skildrar ~~den~~ hösten därinne, den ännu färika och färgrika hösten
 med dess oändliga färgkäftningar i trädens på grenarna dallrande eller
 på marken strödda blad. Steffaget för sig Diaz. Stiftligen ingen annan
 betydelse är den, att det ger honom tillfälle till att på lämpligt ställe anbringa
 raffinerade verkande färgfläckar. Diaz' teckningar, särskildt hans höstland-
 skaper, glittra och glimma i grönt, guldgult, brunt, och purpur, och silfver,
 alla dessa foner i tråkig förmältning. Så fin, mjuk och sammetsartad hans
^{perspektiv} ~~teknik~~ ^{synen} synen vara, är den icke den mindre gläntad djärf, och palettknifven
 har han flitigt och lissan i otillighet ofta använt. Diaz' taflor ha icke
 endast därtill kännare och allmänhet, utan och de yngre konstnärer, s. försikt
 sig på att hävna honom och om tagit skada däraf.

^{N: 418} ~~Till~~ jag kommer nu till Jules Dupré, medlem af målarkolonien
 afven han, och lysande vid sidan af Corot, Rousseau, Milliet och Diaz
 och de andre. Han var på 1880-talet den ende ^{Dupré} ~~öfverte~~ ^{kolonisterna} ~~levande~~ af dem,
 och han utstälde då ännu. Här en af Duprés taflor, kallad "Byggen."
 Ett af Duprés ^{hans} ~~karaktärdrag~~ ^{sin målare} är, att han samlar arkadernas intresse på
 kompositionens medelpunkt. Naturalisterna af Courbet skola skulle
 ha kallat detta för arrangemang eller stipiering, och de kunde ha
 rätt därtill; men det återtog de om att bevisa, att i detta arrangemang
 ligger något ondt. Naturen arrangerar stundom på samma sätt. Ett
 annat drag hos ^{Dupré} ~~honom~~ är hans oafslätliga benägenhet att komma naturens
 egen ljus- och färgskala så nära som möjligt. För ^{sin} ~~dessa~~ ^{sin} ~~tillgrop~~ ^{sin} ~~han~~
 utvägar, som hans samtida ogillade. Han målade, in man, med mer-

6/2. 94.

Hepan, målade & färgreliefer och värklörade alla detaljer.

N: 446. Emellertid har han med sådana medel åstadkommit effekter, som ditintills ingen hade vunnit, och ingen af de yngre franska landskapsmålarna ej heller uppnått. Detta gäller i synnerhet Duprè's solnedgångar, af hvilka vi här se en i afbildning. Likasom sina vänner Corot, Rousseau, Diaz och Millet var Duprè en äkta skaldenatur, men som sådana olik dem alla; man kan knappt tänka sig en större skillnad än den mellan honom och Corot. För Corot var naturen den goda, älskliga modern, som hade idel ljufa sagor att förtälja ^{hans barn} honom. För Duprè var hon ett väder, liknande den nordiska valan, ödes- och dödsgestinne. Urd, gömmande höga och äfven rysliga hemligheter. Han hörde hennes suckar, i nattvinden, i stormregnet, i det stormande hejret, suckar frampressade af förgånglighetens känslan, och ~~tänkte~~ ^{af synen} här mot Ragnarik. Molnen på ^{Duprè's} himlar ~~är~~ vandra med vefullt, ^{sinne} digra af skamma tankar. Det ligger en ångtan öfver ~~sin~~ luft och färger, äfven då skildringen är lugn. Det är som om lugnet skulle i nästa ögonblick vika förvandlas till orkan. Hans solnedgångar har något spöklikt i all sin flammande glans, och det ligger ^{itne värmeri utom dykter för dig} något ~~dystert~~ och ~~olycksförlojande~~ i hans flammande aftonrodnadsfärger. Men gammal nordbo skulle kanske, om han sett dem, tänkt på Jurt och hans eldjätteskaror, ^{syckande} ~~dykande~~ ~~oft~~ ~~en~~ från synvinden för att afgöra tillvarons rätta strid.

Jules Duprè afled år 1889.

Jean Fr. Millet, s. jug: fredags skildrade, fick en efterföljare i Jules Breton, en efterföljare i tvärfaldig mening. Millet hade skildrat den franska landtarbetaren; Jules Breton gjorde det likaledes. Men Millet hade värdigt skildrat honom såsom ättlingen af den en paradiset för. duifne Adam, för hvilken det gudomliga budet gäller: "du skall äta ditt bröd i ditt eget svett." Breton ville skildra landtarbetarebefolkningens lif äfven ur andra synpunkter. Han hade härrid föregångare, dels i Leopold Robert, som på rita vredeligen nyckel subjektiva om idealiserande rita hade framställt scener ur det italienska bondelipet; dels äfven i två franska landsmän Briou och Moreuil, som ^{made} infört det bondelipet i Elsas i den franska konsten genom att måla bröllopsfester, födelsdagfester och begrafningar eller anekdoter af sentimentalt eller humoristisk anstrykning ur bondelipet. Dessa bondelips-

6/2.94.

6/2. 94.

6/2. 94.

6/2. 94.

färbjörder - ^{är} blif den pränta och förmänta, och för öfrigt genom kraft, stämning och storlagen enkelhet påminnande om Troyon. Jacques eger och något af Bruno Liljefors' ^{och japanernas} förmåga att gripa en företeelse i flykten och med några hastigt gjorda linier ge icke blott gestalt, utan också lif åt ett djur.

Troyons enda egentlige lärjunge var Emile van Marcke, en godsejare i Normandie, känd i Frankrike som uppödare af de bästa slaktoxar. Hans stora sadugårdar voro på samma gång hans atelierer; hans värder på samma gång hans modeller. Icke dess mindre ^{Emile van Marcke} öfverträffar han i poetisk uppställning Rose Bonheur. På vidsträckt rästgröna ängar, som vid squaranden träffa hafvet, beta hans präktiga djur, som välfödda tydligen njuta lif af lifet och, där de idissla, synas firojunkna i buddhistisk kontemplation. —

Jag nämde nys japanerna. Den närmare bekantskap man i senare tider gjort med deras landskapsmåleri har haft ett stort och, som jag tror, i det hela väl-görande inflytande ^{och} på det franska. Det var en tid, då man icke ^{gjorde} skillnad mellan det japanska landskapsmåleriet och det ki allbekanta kinesiska, hvilket senare, när det nämligen är äkta kinesiskt, producerar omöjliga landskap i hvilka klippor, vattenfall, hus och trädgrupper äro på onaturligt sätt sammansatta; och där linieperspektivet, som för öfrigt icke är alldeles obekant, tillämpas på ett sätt, som omöjliggör all illusion; och där ^{för kineserna} ingen modellering, ingen tredje dimension; och den slutligen figurkonturerna, ha en skärpa, som påminner om de kinesiska bokstäfvernas, samt där slutligen ^{figurer} luft och firtoning äro okända. Så mycket när öfverräkades man, ^{icke ni följande, missa man} då man erfor, att den japanska målarkonsten frambragt icke blott kinesiskt, utan äfven mästerverk, som äfven i europeernas ögon rätt förtäliga sig om vidana, och att denna konst haft en utvecklingshistoria, i mycket påminner om den europeiska. Man firvänder öfver de enkla motiver de japanska ^{öfver den frihet, hvormed de komponerade, öfver} målarna valde och, den stämning de förmådde åstadkomma med några lätta, graciösa och djärva pencilströk, utan firvänder öfver ^{deras} klara ljusmättade färger, ^{och} med deras fina firtoningar; och man insåg, att här voro för de stolte europeerna mycket att lära, och då man frågade sig hvilka europeiska målare, det var, som egde, jänte sina ^{landskaps} speciella egenskaper, något äfven af japanernas, varth svaret: undant våra Fontaineblea målare, endast de odödlige medlemmar af kolonien i Barbizon äro i djupt förtämenen naturpoesi jämförlige med dessa ~~en~~ japanska målare, som det var på 1860-talet denna förtärligare bekantshap, med det japanska måleriet gjordes, och det är intet tvifvel, att

6/2.94.

denna uppträdande utöfvar ^{en} genomgripande verkan på den nyaste franska konsten, hvilket dock är att förstå så, att någon egentlig kärning af densamma icke kunde komma i fråga. Det europeiska måleriet kan icke kärna ^{den} ^{den} ~~ett~~ utan att förlora den riktighet i syftet, den soliditet, det ^{förbindelsen} ~~sammanhang~~ med mänsklighetens andliga och sociala ^{utveckling} ~~riktning~~, hvaraf det ständigt, om än mer eller mindre, berit prägel.
 Men hade lära, icke att kärna. Japanerna hade i alla tider varit friluft-målare och därmed kommit på spåret ljuset och luftens hemlighet, ~~och~~ och som de europeiska ditill icke försikt på allden att intränga i. | Från den närmare bekantskapen med japanerna härleda sig den franska impressionismen och luminismen, och det var väl äfvén den, som brände Courbet anhängares fantastiska gröpa och monströsa naturalism.

Någon längre fram torde jag på tillfälle att närmare redogöra här för. I de föreläsningar, s. närmast följande följa på denna, har jag att återupptaga tråden, där jag vid förliden Formis slut släppte den, ~~och~~ med afseende på striden mellan formidealismen och andra riktningar. Formidealismen har icke blifvit besegrad, och jag är övertygad om att den aldrig skall bli det; men den har till all lycka mått gipra plat bredvid sig äfvén åt andra ströpar den; den har mer och mer afklätt sig den Davidiska Nikolaus föregifna grekisk-romerska skolan stil och täpnat sig allt mer efter nyare förhållanden, utan att prata på sina allmänligt principer, och den har icke varit utan inflytande på den ny-idealismen, som nu efter hand vunnit ett större område och allt flere anhängare och som med alla sina extravaganser doch tillfredsställer det behof af ett intimare sjärlif, det behof af beröring genom fantastiska förmedling, med cliska och religiösa ^{stärken} makter och med den först efter högre innehåll och andlig fägring, som blifvit så starkt och öfvermåktigt, sedan, emedan det är den naturliga och nödvändiga reaktionen mot den materialism, i konsten, som Courbet och hans skola predikade och som under en tid var märkt att härskade övid de pariska utställningarna, till man blef utleden vid den.

Narcisse Diaz

n: 447

Jules Dupré

n: 418

Jules Breton.

n: 446

Rose Bonheur

" 396

Jean Jacques

" 395

Emile van Marcke

" 459

" 411

(Denkm. 195)

6/2.94.

